

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים
 מועד הבחינה: קיץ תשס"ה, 2005
 מספר השאלון: 905031

חיבור עברי

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בבחינה זו שישה נושאים (1-6).
 נושאים 1-5 כוללים קטעים,
 נושא 6 כולל מובאה (ציטטה).
- עליך לכתוב חיבור (בהיקף של 2-3 עמודים) על אחד מהנושאים = 100 נקודות.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות:
- (1) הקפד לציין את מספר הנושא שבחרת, ולהעתיק את כותבת.
 (2) הקפד על כתב ברור ועל תקינות הלשון, על כתיב נכון ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כסיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

בבחינה זו שישה נושאים (1-6).
 בחר באחד מהנושאים וכתוב עליו חיבור (בהיקף של 2-3 עמודים).
 הקפד לציין את מספר הנושא שבחרת ולהעתיק את כותרתו.

שים לב:

נושאים 1-5 מלווים בקטעים לקריאה, נושא 6 כולל מובאה.
 יש לכתוב חיבור בזיקה לקטע או למובאה ועל פי ההנחיות.

נושא 1: מכנה משותף לתרבות הישראלית

השאלה אם למדינת ישראל יש צורך בגרעין חברתי-תרבותי משותף עולה לאחרונה שוב לדיון ציבורי בישראל.

לפניך קטע ממאמרו של הסופר אלי עמיר המתייחס לשאלה זו. קרא את הקטע וכתוב מאמר בנושא זה. במאמריך הגב על דברי המחבר, והבע את עמדתך בנושא. בסס את דברייך על דוגמאות מתחומים כמו צבא, מוזיקה, מנהגים.

בזכות "כור ההיתוך"

(מעובד על פי מאמר מאת אלי עמיר, הארץ, ט' בתשרי תשס"ה, 24 בספטמבר 2004)

במאמר זה רצוני לבחון את אחד הרעיונות המרכזיים של הציונות – מיזוג גלויות או מה שנודע גם כ"כור ההיתוך". הרעיון, במילים פשוטות, הוא להתיך את גלויות ישראל לעם אחד, בעל תרבות אחת. במקום שיהיו גלויות שונות במדינת ישראל, וכל קבוצה תתבצר בדלת אמותיה – בתרבות שממנה באה, ייווצר עם אחד בעל עמוד שדרה חברתי ותרבותי מרכזי אחד.

גם האידיאה הנועזת של יצירת "יהודי חדש" הייתה חלק ממדיניות כור ההיתוך. לא עוד יהודי גלותי, אלא ישראלי דובר עברית, יוצר בעברית, אוהז בנשק ומגן על עצמו. איש עבודה החי על עמלו, אינו מנצל את זולתו, מעבד את אדמתו, מושרש בארצו ואינו נע ונד.

אלא שבשנות ה-50 של המאה ה-20 ביצעו את מדיניות כור ההיתוך בחיפזון, בכפייה ומתוך ניתוק שורשים. דרך הביצוע קוממה רבים, ומאז ועד השנים האחרונות – לא זכתה מדיניות זו לתמיכה. במקום שכור ההיתוך יהיה ראשיתה של מהפכה בחיינו כאן, אתגר לנו ולילדינו ואמצעי לפתיחת דף חדש, הוא נעשה לשק החבטות שבו נתלו כל כישלונות הקליטה וההתערות בארץ.

את החלל שנוצר בהיעלמו של כור ההיתוך מילאה התמיכה הרחבה בפלורליזם תרבותי, והדרך נסללה ליצירת "חברה רבת-תרבותית". כפות המאזניים נטו עתה חזרה למקורות, לפיצול תרבותי, להתרפקות על ארץ המוצא, להחיא מלאכותית של מורשות.

אני סבור כי עדיפה לנו מדיניות כור ההיתוך מחודשת, מותאמת לימינו. יפה האתגר הגדול, המרהיב והקשה של כור ההיתוך, והוא עדיף על חזרה להיותנו שבטים וגלויות שונות. זהו תהליך קשה, מורכב ועדין, המצריך חיבור בין העבר להווה ובין מורשות שונות, מתוך התחשבות בצורכיהן של קבוצות שונות בחברה הישראלית.

נושא 2: חופש הביטוי

הקטע שלפניך דן ב"חופש הביטוי" ובמשמעותו בחברה דמוקרטית. קרא את הקטע וכתוב מאמר בנושא זה. במאמריך **דון** בחשיבותו של חופש הביטוי מצד אחד, ובסכנות הגלומות בו מצד אחר. **הדגם** את דברייך מתחומים כגון חינוך, חברה, משפחה או כל תחום אחר, כרצונך.

חופש הביטוי

(מבוסס על שני מקורות: דינה גורן, **תקשורת ומציאות**, 1986 ומאמר מאת מנחם הופנונג, מתוך **אמצעי תקשורת המונים בישראל**, עורכים דן כספי ויחיאל לימור, 1998)

הזכות לחופש הביטוי היא עיקרון מרכזי בדמוקרטיה. היא כוללת את זכותו של האדם להביע את דעותיו ואת אמונותיו בכל נושא שהוא, ולהפיץ מידע באמצעות כל מדיום: בדיבור, בכתב, באמנות או בדרכים נוספות, כרצונו. זכות זו מאפשרת לפרט להישחף להשקפות של אחרים בכל נושא. בקצרה, חופש הביטוי הוא חירותו של כל אזרח להשמיע את אשר עם לבו ולשמוע את מה שיש לאחרים להשמיע. הזכות להבעת דעה באופן חופשי צריכה להתקיים גם אם דעה זו מנוגדת למה שחושבים אחרים. השתקתו של היחיד, משום שדעתו מנוגדת לדעת הכלל, היא מעשה לא חוקי. לדעת הוגה הדעות ראלף אמרסון, הזכות לחופש הביטוי, היא בראש ובראשונה ביטוי לזכותו של הפרט להיות הוא עצמו, להגשים את עצמו. חופש הביטוי מוסיף אמרסון, מאפשר לנהל ויכוח מילולי עם אלה שדעותיהם הפוכות, ובכך מאפשר לכל אחד להשתתף בתהליך קבלת ההחלטות בחברה. עם זאת ההכרה בחופש הביטוי אין פירושה שאסור להגביל אותו בשום תנאי. בחברה דמוקרטית יש להתחשב גם בעקרונות יסוד נוספים, כגון כבוד האדם, זכות הקניין, הזכות לשם טוב והזכות של הפרט ושל הציבור לשלום ולביטחון. כאשר חופש הביטוי מתנגש באחד מעקרונות אלה, יש לשקלל את הנזק הצפוי מפגיעה בחופש הביטוי לעומת הפגיעה בעיקרון יסוד אחר.

/המשך בעמוד 4/

נושא 3: רוח האדם במאבק במגבלות הגוף

בקטע שלפניך מתואר מאבקו של שחקן הקולנוע, כריסטופר ריב, שנפגע בתאונה ועמד בגבורה בקשיים הגדולים שגרמה לו מוגבלותו הפיזית. קרא את הקטע שלפניך, וכתוב מאמר על מאבק רוח האדם במגבלות הגוף. במאמרך **דון** ביכולתו של האדם להתגבר על קשיים פיזיים, ובחובתה של החברה לסייע לו. **בסס** את דבריך על דוגמאות מניסיונם של אנשים בעלי מוגבלות הממשיכים לפעול וליצור בתחומים שונים.

סופרמן בזכות עצמו

(מעובד על פי מאמר מאת יורם מלצר, שפורסם ברשת האינטרנט באתר: <http://www.notes.co.il/ioram>: 11 באוקטובר 2004)

שחקן הקולנוע, כריסטופר ריב, גיבור הסרט "סופרמן", נפטר בניו יורק מהתקף לב בגיל 52. הוא ייזכר כסופרמן האידיאלי. המוות העיקש השיגו לאחר שנים של מאבק, ייסורים, תקווה, ובעיקר – אומץ לב נדיר. ריב הפגין את שיעור קומתו דווקא לאחר האסון הגדול שקרה לו: חוט השדרה שלו נפגע כשנפל מגב סוס. עד מהרה מצא ריב את עצמו מעורב מעורבות עמוקה במימון מחקר בתחום הפגיעות בחוט השדרה. הוא למד על מצבו מבחינה מדעית ותרם לחוקרים מחשבה ביקורתית, שסייעה להם להתקדם במחקרם, לנסות ולהעז. הוא אף סייע להם להשיג מימון לבדיקת רעיונות שאינם מקובלים. ריב, חסר השכלה ברפואה ובמדע, נעשה לקול ה"דווקא" המעז לפרוץ גבולות. תרומתו בחומר וברוח הייתה גדולה מאוד. עם מותו של הגיבור הזה רצוני להפנות את הזרקורים לפן אחר בדמותו. לאחר התאונה נותר ריב פגוע ומעוות מבחינה פיזית. אולם הוא לא אִפֵּשׁ למראה שלו כאדם מוגבל להפריע לו לנהל את חייו היטב ככל האפשר. הוא בא בציבור, נסע בעולם, הופיע, דיבר והתבטא בחופשיות על מצבו. בחברה הסובבת אותנו יש נכים רבים. אולם נדמה שהחברה עדיין מפגרת מאוד בכל הקשור לקבלת הנכה בחברה הן מבחינת יחס הסביבה אליהם והן מבחינת תנאי הגישה לנכים במקומות ציבוריים. השחקן הנכה והמשותק התעקש להפוך כל אבן בניסיון למצוא מרפא לו ולאחרים שנפגעו כמוהו, ולכן הוא ראוי שאולימפיאדת הנכים הבאה תיקרא על שמו. כריסטופר ריב אכן היה סופרמן אמיתי.

נושא 4: תופעת ה"גרפיטי"

לפניך קטע ממאמר הדין בתופעת הגרפיטי על היבטיה השונים. קרא את הקטע וכתוב מאמר בנושא זה. במאמרך **הצג** את התופעה, **תאר** את גורמיה ואת השפעותיה, **והבע** את עמדתך בשאלה אם יצירות "גרפיטי" יכולות להיחשב ליצירות אמנות.

אמנות או ונדליזם?

(מעובד על פי מאמר מאת אילנה גרף שפורסם ברשת האינטרנט באתר:

<http://www.e-mago.co.il/e-magazine/graffiti.html>

(28 בנובמבר 2004)

בכל רחבי העולם, בכל השפות ובכל הלאומים – אפשר לאתר במקומות ציבוריים את תופעת ה"גרפיטי". אלה כתובות וציורים המופיעים על קירות של בנייני ציבור, בתים, גדרות ואנדרטאות, שהמסר שלהם מגוון: הצהרות חברתיות, הצהרות אהבה, קללות ועלבונות. הגרפיטי הוא בראש ובראשונה דרך לביטוי עצמי. כמו כן, זה אמצעי לחיפוש הכרה וייחודיות, ולעתים הוא נובע משאיפה להתפרסם בקרב אנשים רבים ככל האפשר. ליצירות הגרפיטי יש מגבלות. המגבלה המרכזית היא שפעמים רבות הן מנוגדות לחוק, עקב העובדה שהן מבוצעות על פי רוב על רכוש ציבורי, כמו תחנות רכבת תחתית, קרונות רכבת וקירות של מבני ציבור. כאשר הגרפיטי אינו חוקי, הכותב או הצייר צריך לפעול במהירות מחשש שייתפס, ועליו לעבוד בשעות בלתי שגרתיות. נוסף על כך, השימוש בתרסיס (ספריי) צבע דורש התמחות מיוחדת כדי להפיק ממנו את המרב. דווקא מגבלות אלו יצרו סגנונות ייחודיים לגרפיטי וכלי עבודה מיוחדים. אפשר לראות דוגמאות לגרפיטי ולאמנות רחוב גם בישראל: החל בכתובות פרטיות, כמו "קרן, אני אוהב אותך", בכתובות פוליטיות, בכתובות המבטאות זעקה ומחאה וכלה בציורי קיר כמו של האמן רמי מאירי, המפארים בניינים רבים בתל אביב וברחבי הארץ.

/המשך בעמוד 6/

נושא 5: מדע וטכנולוגיה מול כוחות הטבע

על אף ההתקדמות הרבה במדע ובטכנולוגיה, עדיין מתרחשים ברחבי העולם אסונות גדולים (כגון רעידות אדמה, מגפות ושיטפונות), המותירים את האדם חסר אונים. קרא את הקטע שלפניך וכתוב מאמר בנושא זה. במאמך **תאר** כיצד ובאילו תנאים המדע והטכנולוגיה יכולים לסייע לאדם, **ודון** במגבלותיהם. **בסס** את דבריך על דוגמאות מתחומים כגון רפואה, חקלאות ובנייה.

זמנים של אסון

(מעובד על פי מאמר מאת אלכסנדר מאן, שפורסם ברשת האינטרנט באתר:

http://mann.magazine.lab.co.il/story_53

(29 בדצמבר 2004)

אסון הטבע שהתרחש לאחרונה בדרום מזרח אסיה, המכונה "אסון הצונאמי" שב ומזכיר לעולם עד כמה האנושות פגיעה כאשר היא נחשפת לפגעי טבע בלתי צפויים, ועד כמה היא חסרת אונים לנוכח הרס אדיר, שספק אם היה דומה לו בהיסטוריה של אסונות טבע במאות השנים האחרונות.

ככל שהתמונה הולכת ומתבהרת, כך מתגלים ממדי הטרגדיה, שמקורה בחוסר מידע בזמן אמת על גלי הצונאמי המתקרבים לחופים. מערכות התראה מצויות במדינות רבות שבהן מתחוללות רעידות אדמה תכופות, ויפן היא הדוגמה הטובה ביותר לכך: למערכת החיזוי של יפן נדרשות שתי דקות בלבד כדי להזהיר את יושבי החופים מפני בואם של גלי צונאמי, ומערכת זו פועלת בהצלחה זה שנים. מערכות דומות מצויות בארצות-הברית ובמדינות אחרות, שהשקיעו כספים רבים בהקמתן.

המערכות לגילוי מוקדם יקרות ביותר, ומחייבות תחזוקה שוטפת ברמה טכנית ומקצועית גבוהה. זו הסיבה העיקרית לכך שמדינות עניות אינן משקיעות כספים במערכות מסוג זה. יתר על כן, בדרך כלל אין מצפים לאסונות בהיקף כה גדול, ולכן מזניחים את בניית התשתית היכולה לצמצם את הנזקים שהם גורמים לנפש ולרכוש.

נושא 6: נאה דורש ונאה מקיים (על פי מסכת חגיגה, י"ד, ע"ב).

על פי מילון אבן שושן, משמעות אַמְרָה זו היא אומר ועושה, מבטיח ומקיים.

על פי הביאור המילוני, חז"ל מדגישים את הקשר בין דיבור למעשה.

דון ברעיון זה: **הסבר** אותו, **ציין** את הקשיים הכרוכים במימוש, **והבע** את דעתך עליו.

בסס את דבריך על דוגמאות מתחומים שונים.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך התרבות והספורט